

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
- ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
- ΔΙΑΦΟΡΑ

Τὸ ἄρθρον τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Συντάξεως

**ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΕΙΡΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ
(Διαπιστώσεις καὶ ἱστορικὰ βιώματα)**

Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» δημοσιεύθηκε τὸ Χρονικὸν τῆς ἐπισήμου Εἰρηνικῆς Ἐπισκέψεως τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου στὸ Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας. Στὸ παρὸν τεῦχος δημοσιεύεται τὸ Χρονικὸν τῆς ἐπισήμου Εἰρηνικῆς Ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Πέτρου στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τῶν ἀναφερομένων στὰ δύο Χρονικά τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ἐπισκέψεων εἶναι δυνατόν ἀφ'

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν, Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς
Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ἐνὸς νὰ συνειδητοποιήσωμεν μερικὲς πτυχὲς τῆς ζωῆς ἀνθρῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀναζωπυρήσωμεν μέσα μας μακραίωνα βιώματα καὶ ἱστορικὲς ἀναμνήσεις περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων μεταξὺ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιαστικῶν Ἡγετῶν πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς μετὰ αὐτῶν ἐνότητος καὶ πρὸς προσδιορισμὸν κοινῶν προοπτικῶν καὶ προγραμματισμῶν. Στὰ δύο αὐτὰ σημεῖα ἃς ἐπιτραπῇ νὰ ἐπικεντρώσωμεν κατωτέρω τὸν λόγον μας:

1. Τὰ μνημονευθέντα Χρονικά, μὲ τὶς καταχωρούμενες ἐντὸς αὐτῶν ἐπισημάνσεις τριῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, βοηθοῦν νὰ κατανοήσωμεν ὅτι στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει ἀνιοῦσα ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια, τὴν ὁποίαν ἐπανειλημμένως ἔχομεν ἐξάρει καὶ γιὰ τὴν ὁποίαν συνεχῶς παρέχουν ζωντανὴν εἰκόνα οἱ σελίδες καὶ στήλες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία».

Ἐπὶ πλέον τὰ Χρονικά τῶν δύο προσφάτων ἐπισήμων Εἰρηνικῶν Ἐπισκέψεων πληροφοροῦν ἐγκωμιαστικῶς γιὰ τὸ ἐνδοξον παρελθὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, γιὰ τὶς μακραίωνες σχέσεις ἀγάπης, ἀλληλεγγύης καὶ πνευματικῆς ἀλληλοπεριχωρήσεώς

τούς μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ γιὰ τὶς εὐοίωνες πνευματικὲς προοπτικὲς καὶ ἀνακαινιστικὲς δραστηριότητές τους.

Ὅσα εἶδαν, ἄκουσαν, ἐξύμνησαν καὶ ἐβίωσαν ὁ Μακαριώτατος κ. Χριστόδουλος καὶ τὰ μέλη τῆς Συνοδείας Του στὴν Ρωσία θὰ ἦταν δυνατόν, νὰ συνοψισθοῦν στίς δημοσιευθεῖσες στὸ σχετικὸ Χρονικὸ προσφωνήσεις, ποὺ ὑπενθυμίζουν μὲ διαφορετικὲς διατυπώσεις τὸ περιεχόμενον παλαιότερων ἐπισημάνσεων τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ. Ἀλεξίου Β'. Ὁ ἱκανώτατος αὐτὸς οἰακοστροφὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας τὴν 8ην Αὐγούστου 1991 στὸ χαιρετιστήριον μῆνυμά του πρὸς τοὺς συμμετασχόντες στὸ 18ον Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον τόνισε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Οἱ πνευματικοὶ σκοποὶ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας εἶναι πολὺ στενὰ συνδεδεμένοι μὲ τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν του κληρονομιά. Τὸ φῶς τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως ἀκτινοβόλησε ἀπὸ τὸ Βυζάντιον πρὸς ὅλο κληρον τὸν σλαβονικὸν κόσμον ἐξ αἰτίας τῶν ἱσαποστόλων ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Τὸ φῶς αὐτὸ ἔφθασε στὴν ρωσικὴν γῆν καὶ ἔσπειρε τοὺς σωτηριώδεις σπόρους τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, οἱ ὅποιοι ἔχουν βλαστήσει ἤδη ἐπὶ μίαν καὶ πλέον χιλιετίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν πλέον τῶν τεσσάρων καὶ μισοῦ αἰώνων ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἦταν ἡ εὐρυτάτη μητροπολιτικὴ περιοχὴ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἀποκτοῦσε τοὺς πνευματικὸς θησαυροὺς τῆς ἀγαπημένης Μητέρας της. Τόσον ἔργα ἀγίων Πατέρων, βιογραφίες ἀνατολικῶν χριστιανῶν ἀσκητῶν, ὅσον καὶ φιλολογικὰ μνημεῖα τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου μεταφράσθηκαν στὴν Σλαβονικὴν... Ἡ φιλολογία αὐτὴ κυκλοφόρησε εὐρέως στὴν Ρωσίαν καὶ διαμόρφωσε τὴν θρησκευτικὴν αὐτοσυνείδησιν τοῦ λαοῦ της... Οἱ μοναχοὶ τῆς Παλαιᾶς Ρωσίας ἦσαν συνδεδεμένοι μὲ τὰ μοναστικά κέντρα τοῦ Βυζαντίου καὶ κυρίως μὲ τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἀθῶ. Οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ συνετέλεσαν σημαντικῶς στὴν διαμόρφωσιν τοῦ παλαιοῦ Ρωσικοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐξ ἄλλου οἱ

πρώτοι ρωσικοί ναοί... κτίζονταν υπό την έποπτεϊ -
αν βυζαντινών αρχιτεκτόνων. Έκοσμοῦντο ἀπο
Έλληνες εικονογράφους, ἀπο τούς όποιους Ρώσοι
εικονογράφοι διδάχθηκαν νά αναπτύξουν τίς ίκα -
νότητές τους...»¹.

Πά την σημερινήν Ρωσίαν ό Μακ. κ.Χριστόδου -
λος καί τά μέλη τής Συνοδείας του διεπίστωσαν πό -
σον ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα καί οί
έξής δηλώσεις του Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ.
Άλεξίου Β': «Ο κομμουνισμός θάφτηκε ως ιδεολο -
γία στην Σοβιετική Ένωση. Η Έκκλησία στάθηκε
στό πλευρόν τής νομιμότητος καί τής έλευθερίας»².

Σήμερον είναι προφανής στην Ρωσίαν ή καρπο -
φορία μιᾶς έκκλησιαστικής αναγεννήσεως, την
όποίαν ήδη προ δεκαετίας φάνερωναν οί έξής λό -
γοι τής προσφωνήσεως του Μακ. Πατριάρχου
Άλεξίου Β' πρὸς τόν αείμνηστον Οίκουμενικόν
Πατριάρχη Δημήτριον: Ένεκα τών αλλαγών μετά
τήν κατάρρευσην του σοβιετικού κομμουνιστικού
καθεστώτος, «χιλιάδες νέων Όρθοδόξων ναών
ανοίγονται κανδήλια ανάπτουνται εκ νέου στοὺς
ναούς, οί όποιοι επιστρέφονται στοὺς λάτρεις προσ -
ευχές μοναχῶν ὑπέρ τής σωτηρίας του κόσμου
έπαναρχίζουσιν σέ ί. μονές, πού ἔως προσφάτως
ἦσαν ἔρημες· τὰ κέντρα του χριστιανικοῦ φωτι -
σμοῦ- θεολογικά σεμινάρια καί σχολές, πού στά
σκοτεινά χρόνια ἦσαν κλεισμένα, ανοίγονται εκ νέ -
ου· κατηχητική δραστηριότης ἔχει αρχίσει· Κυ -
ριακά (Κατηχητικά) Σχολεία λειτουργοῦν καί ἡ
φωνή τής Έκκλησίας ἀκούεται μέ προσοχήν ἀπο
εὐρυτάτους κύκλους τής χώρας...»³.

Έξ άλλου ή έπίσκεψις του Μακ. Πάπα καί Πα -
τριάρχου Άλεξανδρείας κ. Πέτρου στην Έκκλη -
σίαν τής Ελλάδος έδωσε αφορμήν στο νά ὑπομνη -
σθοῦν στοὺς Έλληνες τὸ ἔνδοξον παρελθόν καί ή
σημερινή σπουδαιότητα ἀποστολή του δευτέρου
κατά την τάξιν εκ τών Πρεσβυγενῶν Όρθοδόξων
Πατριαρχείων. Τὸ Πατριαρχεῖον αὐτὸ συνδέεται
γενικώτερον πολιτιστικῶς μέ την Ελλάδα, ειδικῶ -

τερον δέ μέ την ἑλληνορθόδοξη παράδοσιν. Ός
ἔχομεν ἤδη ἐπισημάνει, «πλεῖστες ἀπο τίς πρώτες
καταβολάδες τής παραδόσεως αὐτῆς ἔχουν
ἀκριβῶς τίς ρίζες τους στο ἡλιόλουστο περιβάλλον
του Πατριαρχείου αὐτοῦ, στο όποῖον οί δροσερές
αὔρες πού πνέουν εἰς αὐτὸ καί τὰ λευκά κύματα,
πού ἐκσποῦν στά ἀκρογιάλια του, ἐλαύνονται καί
ὠθοῦνται ἀπο τούς ζεφύρους καί τούς ἀνέμους,
πού πνέουν εκ τής Ελλάδος. Στίς περιοχές τής δι -
καιοδοσίας του Πατριαρχείου αὐτοῦ μεγάλοι Πα -
τέρες, ως οί ἅγιοι Άθανάσιος καί Κύριλλος Άλε -
ξανδρείας, ἀνεδείχθησαν πρόμαχοι τής ὀρθοδόξου
πίστεως ἐναντίον τών αἰρέσεων, ἔλαμψεν ἐπιφανής
Κατηχητική Σχολή, ἀκτινοβόλησαν φάροι ὀρθοδό -
ξου πνευματικότητος, ἀνεδείχθησαν ἅγιοι μάρτυ -
ρες καί ὁμολογητές, διαμορφώθηκε τὸ γνήσιον
ἀσκητικόν καί μοναχικόν ιδεῶδες, ἐτέθησαν θεμέ -
λιοι λίθοι τής ἐπιστημονικῆς Όρθοδόξου Θεολο -
γίας, δημιουργήθηκαν γέφυρες, πού συνδέουν την
χριστιανικήν ἀποκάλυψιν πρὸς τίς ἑλληνικές εἰδο -
λογικές κατηγορίες του φιλοσοφεῖν καί σκέπτε -
σθαι, ἔλαμψε τὸ συνδέον Ἀνατολήν καί Δύσιν ἄθα -
νασιανόν οἰκουμενικόν πνεῦμα, συνεχίσθηκε μέχρι
σήμερα ή ζωντανή παράδοσις τής ἑλληνορθόδοξης
παιδείας καί τής δράσεως μεγάλων εὐεργετῶν καί
ἔδρασεν στον παρελθόντα αἰῶνα ὁ ἅγιος Νεκτά -
ριος.

»Απο ἀκαδημαϊκήν σκοπιᾶν πρέπει ιδιαίτέρως
νά ἐξαρθῇ τὸ γεγονός, ὅτι αείμνηστοι ἐπιφανεῖς
Καθηγητές τής Θεολογικῆς Σχολῆς του Πανεπι -
στημίου Ἀθηνῶν (λ.χ. Χρυσόστομος Παπαδόπου -
λος, Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, Λεωνίδας Φιλιππί -
δης) ἀφῆκαν ἀνεξίτηλα τὰ ἔχνη τής παραμονῆς
τους στην Αἴγυπτο, διηκόνησαν ποικιλοτρόπως
στο Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας καί κατεκόσμη -
σαν τίς σελίδες τῶν λαμπρῶν περιοδικῶν του μέ
ἐξαίρετες μελέτες καί ὑποδειγματικά ἄρθρα.

»Επιπλέον ιδιαίτέρως συγκινεῖ τοὺς Έλληνες,
ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ἀναπτύσσει
ἐξαίρετη ἱεραποστολικήν δραῶσιν, σκορπίζει τὸ φῶς
του Χριστοῦ στίς ἀπώτατες γωνιές τής ἀφρική -
νικῆς ἡπείρου καί μεταδίδει τὸ ἀπαλλαγμένο ἀπο
ἀποικιοκρατικές βλέψεις πνεῦμα του γνησίου
ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ»⁴.

1. A Message of Greeting from His Holiness Patriarch
Aleksy II, ἐν: The Journal of the Moscow Patriarchate, ἀρ.
11, ἔτος 1991, σσ.47-48.

2. Περιοδικόν «Έκκλησία», 1/15 Σεπτεμβρίου 1991, σ.
482.

3. The Journal of the Moscow Patriarchate, ἀρ. 9, ἔτος
1991, σ.4.

4. Περιοδικόν «Έκκλησία», ἀρ. 6, Ιούνιος 2001, σ.524.

2. Τὰ Χρονικά τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος δύο Εἰρη-
νικῶν Ἐπισκέψεων ὑποβοηθοῦν νὰ κατανοήσω-
μεν, ὅτι ἡ σημερινὴ ἀνταλλαγὴ ἐπισκέψεων μεταξὺ
τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ
ἀναβίωσιν καὶ συνέχισιν τῆς παλαιοχριστιανικῆς
πράξεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ σύσφιγξις τῶν σχέσε-
ων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιτυγχανόταν ὄχι μό-
νον μὲ Συνόδους ἢ ἀνταλλαγὰς Ἐπιστολῶν, οἱ
ὁποῖες εἶναι μνημεῖα οἰκουμενικοῦ πνεύματος⁵,
ἀλλὰ καὶ μὲ ταξίδια καὶ ἐπισκέψεις πρὸς ἐπίτευσιν
προσωπικῶν ἐπαφῶν ἐξεχουσῶν προσωπικοτή-
των⁶. Οἱ ἐπαφὲς αὐτὲς ἀφύπνιζαν κατὰ κανόνα τὸ
αἶσθημα τῆς ὁλότητος καὶ τῆς ἐνότητος, σφυρηλα-
τοῦσαν ἀρρήκτους δεσμοὺς ἀμοιβαίας ἀγάπης,
ὁδηγοῦσαν σὲ συγκινητικὰς ἐκδηλώσεις ἀλληλεγ-
γύης, ἀνέπτυσσαν τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῶν συναν-
τωμένων καὶ ἀνέπτυσσαν τὴν βεβαιότητα ὅτι ὅλοι
οἱ Ὁρθόδοξοι, παρὰ τὴν ποικιλομορφίαν τῶν το-
πικῶν ἰδιωτικῶν καὶ προβληματισμῶν τους, πρέ-
πει νὰ ἔχουν καὶ διατηροῦν «*μίαν φρόνησιν*», «*μίαν*

πίστιν», «*μίαν ἀγάπην*», τὴν «*ἐνότητα τοῦ πνεύμα-
τος ἐν τῇ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης*» (Ἐφ. δ', 3).

Οἱ ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίαι, ἂν καὶ
χωρισμένες γεωγραφικῶς καὶ σὲ πολλὰς περιπτώ-
σεις γλωσσικῶς, ποτὲ δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν τὴν
συνείδησιν, ὅτι πρέπει νὰ συναποτελοῦν, ὅπως θὰ
ἔλεγεν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, *μίαν Ἐκκλησίαν*:
«*Τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκουμένης μίαν δεῖ εἶναι Ἐκκλησίαν,
καίτοι τόποις πολλοῖς κεχωρισμένην... Εἰ δὲ ὁ τό-
πος χωρίζει, ἀλλ' ὁ Κύριος αὐτὸς συνάπτει κοινὸς
ὦν*»⁷.

Ὡς τόνιζε ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, «*τοῦτο τὸ κήρυ-
γμα παρειληφύτα καὶ ταύτην τὴν πίστιν ἡ Ἐκκλη-
σία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπι-
μελῶς φυλάσσει, ὡς ἓνα οἶκον οἰκοῦσα. Καὶ
ὁμοίως πιστεύει τοῦτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ
τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως
ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς
ἐν στόμα κεκτημένη καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον
διάλεκτοι ἀνόμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσε-
ως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίᾳ ἰδρυμέ-
ναι Ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύνουσιν ἢ ἄλλως πα-
ραδιδόασιν, οὔτε αἱ ἐν ταῖς Ἰβηρίαις οὔτε ἐν Κελ-
τοῖς οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολὰς οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ οὔτε
ἐν Λιβύῃ οὔτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἰδρυμέναι·
ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἷς καὶ ὁ
αὐτός, οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ
φαίνει*»⁸.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ περικοπὴ τοῦ «*Ποι-
μένος*» τοῦ Ἐρμᾶ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ φυλὲς καὶ τὰ
ἔθνη τῆς γῆς ὁμοιάζουν πρὸς ποικίλα ὄρη: «*Τὰ
ἔθνη εἶναι ποικίλα τῇ φρονήσει καὶ τῷ νοῦ· οἷα οὖν
εἶδες τὰ ὄρη ποικίλα, τοιαῦτα εἰσὶ καὶ τούτων αἱ
ποικιλίαι τοῦ νοὸς τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ φρόνησις...
Διατί οὕτω ποικίλα ὄντα τὰ ὄρη, εἰς τὴν οἰκοδομὴν
ὅταν ἐτέθησαν οἱ λίθοι αὐτῶν, μὲ χρῶμα (= μὲ ἓνα
χρῶμα) ἐγένοντο λαμπροί, ὡς καὶ οἱ ἐκ τοῦ βυθοῦ
ἀναβεβηκότες λίθοι· Ὅτι πάντα τὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ τὸν
οὐρανὸν κατοικοῦντα, ἀκούσαντα καὶ πιστεύσαν-
τα ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἐκλήθησαν [τοῦ υἱοῦ] τοῦ Θεοῦ.
Λαβόντες οὖν τὴν σφραγίδα *μίαν φρόνησιν**

5. Οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης ἔγραψαν ἑκατοντάδες ἐπι-
στολὰς. Χαρακτηριστικὰ εἶναι ἐπίσης οἱ ἐπιστολὲς τοῦ ἁγί-
ου Ἰγνατίου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης· ἡ ἐπιστολὴ τοῦ
ἁγίου Πολυκάρπου πρὸς τοὺς Φιλιππησίους· οἱ ἐπιστολὲς
τοῦ Διονυσίου, ἐπισκόπου Κορίνθου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν
Ἀθηνῶν, Λακεδαιμόνους, Νικομηδείας, Κρήτης, Πόντου,
Ρώμης. Οἱ πλεῖστες τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ὁριγένους δυσ-
τυχῶς δὲν διεσώθησαν. Ἀξιολογώτατες ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐπι-
στολὲς τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς
Ἀφρικής, τῆς Κάτω Ἰταλίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς
Καππαδοκίας κ.λπ. Adolf von Harnack, *Die Mission und
Ausbreitung des Christentums in den ersten drei
Jahrhunderten*, τόμ.1, Leipzig ⁴1924, σ.383.

6. Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος, καταγόμενος ἐκ Σαμαρείας,
ἔφθασεν ἕως τὴν Ρώμην. Ὁ Ὁριγένης μετέβη εἰς Σιδῶνα,
Τύρον, Ἀντιόχειαν, Νικομήδειαν, Ἀθήνας, Νικόπολιν, Ρώ-
μην κ.λπ. Στὴν Ρώμην, ἐκτὸς ἄλλων, εἶχαν μεταβῆ ὁ ἅγιος
Πολύκαρπος, ἐπ. Σμύρνης· ὁ ἀσσύριος Τατιανός· ὁ ἐξ Ἀνα-
τολῆς Ἠγήσιππος· ὁ ἐκ Καππαδοκίας μαθητὴς τοῦ Ἰουστίνου
Εὐέλπιτος· ὁ ἐξ Ἰκονίου Ἰέραξ· ὁ Εἰρηναῖος ἐκ τῆς
Ἀσίας· ὁ Θεόδοτος ἐκ τοῦ Βυζαντίου· ὁ Ὁριγένης ἐξ Ἀλε-
ξανδρείας καὶ πολλοὶ Ἀφρικανοὶ περὶ τὸ ἔτος 250. Χριστι-
ανοὶ τῆς Ρώμης κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν ἀπεστάλησαν
στὴν Καρχηδόνα, ὡς ἀναφέρεται στίς ἐπιστολὰς τοῦ Κυ-
πριανοῦ. Κατὰ τὸν διωγμὸν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ πολλοὶ Χρι-
στiani ἐστάλθησαν στὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς μαρτυροῦν ὁ
Διονύσιος Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Εὐσέβιος. Adolf von
Harnack, ἔνθ' ἄνωτ., σσ.380-382.

7. Migne Ἐ.Π.61, 13.

8. *Εἰρηναῖος*, Ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου
γνώσεως I, 10, 2. Adolf von Harnack, ἔνθ' ἄνωτ., τόμ. 2,
Leipzig, ⁴1924, σ. 532.

ἔσχον καὶ ἓνα νοῦν καὶ μία πίστις αὐτῶν ἐγένετο καὶ μία ἀγάπη... δια τοῦτο ἡ οἰκοδομὴ τοῦ πύργου μιᾷ χρόᾳ ἐγένετο λαμπρὰ ὡς ὁ ἥλιος»⁹. Ἔτσι, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω- μεν τὴν διατύπωσιν τοῦ ἐθνικοῦ Κέλσου, ἐπιτεύ- χθηκε ὅ,τι αὐτὸς θεωροῦσε ὡς ἀπραγματοποίητον ὄνειρον καὶ οὐτοπίαν, δηλαδὴ «εἰς ἓνα συμφρονῆσαι νόμον τοὺς τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην καὶ Λιβύην Ἑλληνὰς τε καὶ βαρβάρους ἄχρι περὰ - των νεμεμημένους»¹⁰.

Τὰ δύο πρόσφατα Εἰρηνικά ταξίδια Ὁρθοδό- ξων Προκαθημένων εἶναι δύο νέοι πολύτιμοι λίθοι στὴν χρυσὴν ἀλυσίδα τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος καὶ ἀγάπης, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνδέῃ μεταξύ τους τίς ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καὶ αὐτὲς μὲ τὸ πρωτόθρονον Σεπτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρ- χεῖον.

Ἡ ἐνότης καὶ ἡ ἀγάπη αὐτή, πού εἶναι θεμελιω- μένες στὴν κοινὴν πίστιν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κανο- νικὴν παράδοσιν, κατοπτρίζονται κατ' ἐξοχὴν στὴν Ὁρθόδοξη Λατρείαν, ὅπως πιστοποιήθηκε καὶ δια- κηρύχθηκε κατ' ἐξοχὴν στὶς Πρωθιεραρχικὲς καὶ Συνοδικὲς Εὐχαριστιακὲς Συλλειτουργίες, πού ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως οἱ κορυφαῖες ἐκκλησια- στικὲς ἐκδηλώσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο Εἰρηνικῶν Ἐπισκέψεων.

Οἱ διὰ τῶν Ἐπισκέψεων αὐτῶν ἐπαφὲς κατέ- στησαν ἄλλην μίαν φορὰν συνειδητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς μακροαίωνος οὐσιαστικῆς

πανορθοδόξου ἐνότητος διὰ τοῦ παραμερισμοῦ ὄλων τῶν ἐμποδίων, τὰ ὁποία –ὡς μὴ ὠφελεν– ἐπι- προσ-θοῦν στὴν τελείαν συμφωνίαν καὶ ἐναρμόνι- σιν τῶν ἀπόψεων γιὰ τοὺς σχεδιασμοὺς καὶ προ- γραμματισμοὺς τοῦ ἀνακαινιστικοῦ μέσα στὸν κό- σμον ἔργου τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλη- σιῶν καὶ γιὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἀπὸ μακροῦ ἀναμενομένης ἐπιθυμητῆς Μεγάλης Ὁρθοδόξου Συνόδου. Ἡ Ὁρθοδοξία πρέπει νὰ ὀργανώσῃ ἐνι- αίαν ἀντιμετώπισιν τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Προτε- σταντισμοῦ, τῆς Οὐνίας καὶ ἐν γένει τῶν ἑτεροδό- ξων καὶ τῶν ἀντιχριστιανικῶν αἱρέσεων. Ἀναγκαῖα εἶναι καὶ ἡ κοινὴ στάσις τῶν Ὁρθοδόξων στοὺς διεκκλησιαστικoὺς Διαλόγους στὰ πλαίσια τῆς Χριστιανικῆς Οἰκουμένης· στὴν προβολὴν τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πνεύματος πρὸς ἐμφύχω- σιν τῆς ἀναπτυσσομένης καὶ διευρυνομένης Εὐρω- παϊκῆς Ἐνώσεως· στὴν ἀπόκρουσιν τῶν κινδύνων ἐκ τῆς «Παγκοσμιοποιήσεως»· στὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Κράτους· στὴν κατοχύρω- σιν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως γιὰ τὰ ἀνθρώπι- να δικαιώματα· στὴν ἀναζήτησιν τῆς καταλλήλου μεθοδολογίας γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κατὰ περιοχὲς Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς καὶ Μαρτυρίας.

Ὅτι οἱ στόχοι αὐτοὶ θὰ ἐπιτευχθοῦν καλύτερον διὰ τῆς συνεργασίας τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν παντοειδῆ ἑξωεκκλησια- στικὴν Ἡγεσίαν ἐξηγεῖ διατὶ οἱ Ὁρθόδοξοι Προκα- θήμενοι κατὰ τίς Εἰρηνικὲς Ἐπισκέψεις των ἔρχον- ται κατὰ κανόνα εἰς ἐπαφὴν καὶ μὲ κορυφαίους ἐκπροσώπους καὶ ἀνώτατα κλιμάκια τῆς παντοει- δοῦς αὐτῆς Ἡγεσίας.

Σημείωσις: Μερικὰ ἐκ τῶν λεχθέντων κατὰ τίς δύο Εἰρηνικὲς Ἐπισκέψεις στὴν Ρωσίαν καὶ στὴν Ἑλλάδα ἐπισημαίνονται ἰδιαιτέρως στὶς στήλες τῶν Παρατηρήσεων καὶ Σχολίων τοῦ παρόντος τεύ- χους τῆς «Ἐκκλησίας».

9. Ἐρμῆ Ποιμὴν, Παραβολή IX, 17: Patrum Apo- stolicorum Opera, ὑπὸ Oscar Gebhardt, Ad. Harnack καὶ Th. Zahn, Lipsiae 1906, σ.204.

10. Ὠριγένης, Κατὰ Κέλσου VIII, 73. Εὐαγγέλιον Δ. Θε- οδώρου, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, Ἀθῆναι, 1950, σ.156.

